

Kvinden i litteraturen

En grundig belysning af forholdet mellem køn og kultur set gennem 15 kvindelige forfattere i mellemkrigstiden

Anne Birgitte Richard: *Køn og Kultur. 1930ernes og 1940ernes kamp om køn, kultur og modernitet læst gennem kvindernes tekster. Museum Tusulanums Forlag 2005. 555 s., 375 kr.*

Af Louise Godt.

Lad det være sagt med det samme: hvis nogen skulle udsperge mig om kvindelige danske forfattere fra mellemkrigstiden, ville jeg være dem svar skyldig. Ud over de allemandskendte Karen Blixen og Tove Ditlevsen ville jeg ikke kunne sige mange fornuftige ord om kvindelitteratur fra denne periode. Dette piller Anne Birgitte Richard med sin udgivelse *Køn og Kultur* drastisk ved.

Anne Birgitte Richard er lektor i tekstvidenskab på Roskilde Universitetscenter, og denne bog er hendes doktorafhandling fra 2005. Hendes ærinde er at undersøge spændingen mellem kvinder og kulturen i en periode, der er præget af voldsomme ideologiske sammenstød. Hun læser tiden, kønnet og kulturen gennem kvindernes litterære tekster for at undersøge, hvorledes de bliver behandlet her. Som indgange til tiden og til teksterne har hun opdelt sine læsninger under de fire overskrifter: "Kosmos", "Tiden", "Naturen" og "Barnet". Her gennemgår hun udvalgte tekster fra 15 kvindelige forfattere og krydrer sine tekstanalyser med mere overordnede kapitler om kvinderne i tiden, bl.a. med fokus på massemedier, psykoanalysen og det politiske landskab. I bogens første afsnit "Kosmos" bliver Hulda Lütken, Johanne Buchardt, Bodil Bech og Tove Meyer behandlet. Her er det en søgen efter sammenhænge, der er fællesnævner for litteraturanalyserne. "Tiden" samler Aase Hansen, Ellen Raae og Karen Blixen. Det er både tiden som en del af formen, måden hvorpå de kvindelige forfattere strukturerer teksterne tidsligt, og som en tematik, der udforsker mødet mellem moderniteten og traditionen. Endelig er det også en behandling af den historiske tid, som kvinderne skriver i. "Naturen" forener Ellen Duurloo, Karen Bjerresø, Minna Vestergaard, Caja Rude og Jo Jakobsen i en optik, der både inddrager tidens fokus på naturisme og kvindernes tematisering af naturen, særligt i form af moderskabet og driften. Endelig rundes der af med læsninger af Sonja Hauberg og Tove Ditlevsen med "Barnet" som overskrift. Barndommen er her både genstand for traume og forløsning, det er den næsten umulige overgang fra barn til kvinde, som de unge forfatterinder skildrer.

Hvor det er nødvendigt (og muligt?) indledes et nyt forfatterbekendtskab med en lille biografi, og der trækkes da også flittigt på denne i tekstanalyserne. Anne Birgitte Richard formulerer selv i indledningen, at hun betragter det æstetiske værk som autonomt, samtidig

med at det dog er mærket af tid og forfatter. Hvis man udelukkende skulle læse *Køn og Kultur* med litterære briller, er indtrykket meget biografisk. Men læsningerne er selvfølgelig lavet med et bestemt sigte, nemlig at spejle tiden og kønsproblematikken i litteraturen. Derfor fungerer det her upåklageligt, og tekstanalyserne underbygger og uddyber samtidens diskussioner om køn og kultur.

Bogens opdeling i de fire figurer fungerer mange steder fint. Særligt i kapitlet om "Tiden" er der mange interessante iagttagelser, og herunder er behandlingen af Karen Blixen god. Sikker til dels på grund af, at tiden som tematik hos Blixen falder meget naturligt. Derimod virker Kosmos-figuren lidt fortænkt, denne figur lader til at kunne strækkes og rumme flere af de øvrige forfatterskaber, og fremstår derved knap så stringent som de øvrige overskrifter.

Ingen udødelig kanon

Læseren har nu været hele vejen rundt om forholdet mellem køn, kunst og kultur i 1930'erne og 1940'erne gennem velskrevne og grundige tekstanalyser, krydret med relevante kapitler af mere samfundspolitisk karakter. Og det er netop denne blanding, der gør bogen interessant. For som Anne Birgitte Richard også selv bemærker i indledningen, så er det ikke alle bogens forfattere, der udstråler samme høje litterære kvaliteter. Nogle er simpelthen blevet indlemmet, fordi de behandler en tematik, som passer ind med de af forfatteren udvalgte overskrifter. Til eksempel kan nævnes Hulda Lütkens roman *De Uansvarlige* (1933). Hovedpersonen Therese er gift med Ejnar, føder tvillingedrenge i en besværlig fødsel, hvorefter det bliver livsfarligt for hende at føde flere børn. Sex er fra nu af lig med døden for hende. "Therese mister sit liv, hvis hun går i seng med Ejnar, men hvis hun ikke gør det, fortabes Ejnar i sin tiltrækning til sin kones ældste datter Agathe [...]. Therese ofrer sig, forgæves, idet hun genoptager forholdet til Ejnar, bliver gravid og dør, hvorefter Ejnar og Agathe indleder et forhold, der afsluttes med, at Ejnar dræber hende, hvorefter han selv dør." (s. 105) Ikke just et resume der får læseren til at fare ud på antikvareters bogkirkegårde for at opstøve et eksemplar. Trods kompetente tekstanalyser og gode iagttagelser fremstår mange af de udvalgte værker som forældede og uvedkommende. Men det er netop heller ikke Anne Birgitte Richards ærinde at fiske forfatterinder op fra glemmebogen og placere dem i en udødelig kanon. Nej, hun arbejder ud fra en tese om, at der i kvinders tekster i mellemkrigstiden kan findes en stræben efter sammenhænge og efter at forstå forholdet mellem køn og kultur i netop disse tekster. Og samspillet mellem de litterære analyser og de historisk analytiske kapitler giver netop

en grundig gennemgang og analyse af mellemkrigstidens kvindelige forfattere. Analysen viser, at der netop i denne periode – som i kvinde(litteratur)historien ellers står som en noget stagnerende periode – er afgørende spændinger på spil. Særligt vigtig er kvindens sammenstød med moderniteten, for mens det moderne står for selvrealisering, selvbestemmelse og opnåelse af viden, handler det samtidig også om tab – af illusioner, traditioner og sammenhæng. Og kvinden er særlig mærket heraf.

Selv om man som denne anmelder ikke er velbevandret i kønsforskning, er der vigtige pointer at hente i *Køn og Kultur*. Glemte forfattere hives frem fra gemmerne og kaster lys over en kvindelig litteraturhistorie fra en periode, hvor kun et par enkelte stadig huserer i hukommelsen på nutidens læsere. Og læsninger af kvindernes tekster giver et velkomponeret indblik i kønnets centrale placering midt i kulturen og litteraturen.

Louise Godt er stud.mag. i litteraturhistorie og europastudier ved Aarhus Universitet

Sidste nyt: Anne Birgitte Richard modtog d. 29. april 2006 Foreningen for Kønsforskning KRAKA-pris for sit værk.